

Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış ve Türkiye'deki Kadın Girişimcilerin Analizi

Tuğba UYGUN

Uzman

tugbamezir@gmail.com

Caner GÜNAYDIN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniv., Girişimcilik Bölümü

canernaydin@gmail.com

Öz

Ülkemizde faal kadın girişimci sayısı çok azdır. Kadın girişimcilerin yeteri kadar ekonomik hayata girememesinden dolayı öncelikle yerel ekonomilerde hedeflenen sonuçlara ulaşılamamaktadır. Türkiye'de kadınların birçoğunun ekonomik faaliyete katılırken yaşadığı en önemli zorluklardan biri finansmana erişiminden kaynaklanan zorluklar ve yeterli düzeyde tecrübeye sahip olmamalarıdır. Halbuki kadın girişimcilerin sayısının artması ya da var olan girişimci kadınların güçlendirilmesi beraberinde ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirliğe artı yönde etkisi olacaktır. Çünkü nüfusun %49'unu oluşturan kadınlar, toplum refahı ve kalkınması için büyük bir etkiye sahiptirler. Bu çalışmada, kadın girişimciliği kavramının teorik bir çerçevesi oluşturulmakta ve ülkemizde kadın girişimciliğinin geliştirilmesine ilişkin bazı önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Girişimciler, Kadın Girişimciliği, Girişimcilik, Sorunlar, Öneriler

An Overview of Women Entrepreneurship and Analysis of Women Entrepreneurs in Turkey

Abstract

There are very few active women entrepreneurs in our country. Due to the inability of women entrepreneurs to enter into economic life, the desired results cannot be achieved in local economies. Many women in Turkey is one of the most important difficulties experienced while participating in economic activities and they do not have sufficient experience in the challenges arising from access to finance. However, the increase in the number of women entrepreneurs or the empowerment of existing entrepreneurs will have a positive impact on economic development and sustainability. Because women make up 49% of the population, they have a great impact on community welfare and development. In this study, a theoretical framework on the concept of women entrepreneurship is established and some suggestions are made for the development of women entrepreneurship in our country.

Keywords: Women Entrepreneurs, Women Entrepreneurship, Entrepreneurship, Problems, Suggestions.

Giriş

Girişimcilik literatürü incelendiğinde, girişimciliğin çeşitli boyutlar temelinde irdelendiği görülmektedir. Bu boyutlar endüstri, bölge, yaş, sermaye, girişimci ruh, toplumsal cinsiyet rolleri, kişilik türü, olarak sıralamak mümkündür (Gundry ve Welsch, 2001).

Bu makalede ilk olarak kadın girişimciliği kavramı tanımlandıktan sonra kadın girişimciliği ile literatürde yapılmış ampirik çalışmalar incelenmiş, daha sonra kadınların girişimci olma nedenleri ortaya konmuş ve ülkemizdeki kadın girişimcilerle ilgili istatistiki veriler incelenmiştir. Sonuç kısmında da ülkemizdeki kadın girişimciliğinin gelişmesini sağlayacak bazı önerilere yer verilmiştir.

1. Literatür İncelemesi

Literatürde yer alan kadın girişimcilik araştırmalarında kuramsal yönden birçok konunun incelendiği görülmektedir. Kadın girişimciler üzerine yapılan birçok kuramsal araştırmalar incelendiğinde, kadınların kurucusu ya da sahibi olduğu işletmelerin bazı kriterler bakımından oldukça başarılı olduğu dikkat çekmektedir. Bu anlamda yapılan araştırmalarda, kadınların sosyodemografik ve sosyoekonomik özelliklerinin saptanması, işi başlatma sebepleri, iş kurma ve devam ettirmede yüz yüze geldikleri problemler gibi konular üzerinde çoğunlukta durulmuştur. Bunlarla birlikte bu araştırmalarda, kadın girişimcileri erkekler girişimcilerden ayırt eden özellikler de incelenmiştir (Soysal, 2010).

Literatürde kadın girişimciliği üzerine yapılmış ampirik çalışmalar şu şekilde özetlenebilir;

- ❖ V. Krishnamoorthy ve R. Balasubramani 2014 yılı çalışmalarında, kadınların motivasyon faktörlerinin girişimcilik başarısı üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada kadın girişimcilerin motivasyon faktörleri hırs, beceri ve bilgi, aile desteği, pazar fırsatları, bağımsızlık (maddi yönden kimseye muhtaç olmama), devlet sübvansiyonu ve iş tatmini olarak bulgulanmıştır. Çalışma da ayrıca kadınların girişimcilik motivasyonunun hırs, bilgi ve beceri, bağımsızlık boyutlarının girişimcilik başarısı üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.
- ❖ Leyla Sarfaraz, Nezameddin Faghih ve Armaghan AsadiMajd (2014) araştırmalarında toplumsal cinsiyete dayalı ekonomik gelişme ve

kadın girişimcilik faaliyetlerinin birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunu incelenmektedir. Araştırmacılar cinsiyete bağlı kalkınma endeksleri ile kadınların girişimcilik faaliyetinin farklı aşamaları (Küresel Girişimcilik Monitörü, GEM tarafından oluşturulan) arasındaki ilişkiyi göstermişler ve kadın girişimcilik faaliyetlerinin cinsiyet eşitliği ile anlamlı bir şekilde ilişkili olmadığını öne sürmüşlerdir.

- ❖ Jennifer E. Jennings, Candida G. Brush (2013) bu çalışmada, birçok kadın girişimcilik araştırmasının, genel girişimcilik araştırmalarında incelenenlere benzer konulara açıkça odaklanmış olmasına rağmen, kadın girişimciler üzerinde toplanan çalışma, girişimciliğin cinsiyetçi bir fenomen olduğunu, girişimcilik faaliyetinin temelini ailevi nedenlerin oluşturduğunu ve fırsatların yanı sıra gerekliliklerden kaynaklanabileceğini göstermiştir. Ve aynı zamanda bu girişimcilerin genellikle ekonomik kazanımın ötesinde hedeflerinin peşinde koştuğunu vurgulamışlardır.
- ❖ G. Palaniappan, C. S. Ramanigopal, A. Mani 2012 yılı makalelerinde kadınların çeşitli türlerdeki profesyonellere ve hizmetlere girerek evlerinin sınırları dahilindeki engellerini aşmakta başarılı olduklarını analiz etmişlerdir. Çalışmaya göre, kadınları iş kurmaya yönlendiren ana nedenler beceri, iş bilgisi ve uyumdur. Bu çalışma aynı zamanda, kadınları girişimci olmaya iten motivasyon faktörlerini ve diğer faktörleri analiz etmek, kadın girişimcilerin temel güçlü ve zayıf yönleri ile girişimciliği teşvik eden çevresel fırsatlar ve tehditler ortaya koymak ve Tamilnadu'da seçilen bölgeler de kadınları girişimciliğe teşvik etmek için önerilerde

bulunmak amacıyla yapılmıştır. Sonuç olarak çalışmada finansal kaynaklara erişimin kadın girişimciler için temel sorun olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca kadın girişimcilerin eğitim ve öğretim eksikliğinden dolayı pazarda ayakta kalamayacağı sonucuna varmışlardır.

- ❖ Anita TripathyLal's 2012, tezinin asıl amacı, Hindistan'daki Kadın Girişimcilerin İngiliz sömürge günlerinden (1947'den önce) yani bağımsızlık öncesi günlerden bu yana nasıl geliştiğini araştırmaktır. Çalışma ayrıca, kadın girişimcilerin girişimci enerjilerini yeni iş kurmaya neden olan faktörleri analiz etmek için yapılmıştır. Nitel ve nicel analizlere dayanarak, Hindistan'da kadın girişimciliğin büyümesi dört farklı döneme ayrılmıştır. Bağımlılık Öncesi Dönem (1947'den önce), Bağımsızlık Sonrası Dönem (1947'den sonra), Liberalleşme Sonrası (1991'den Sonra) ve Küresel Durgunluk dönemi (2008 sonrası)'dir. Çalışmanın sonuç kısmında da, Hindistan'daki çeşitli destek sistemlerinin, Hindistan'daki Kadın Girişimciler için elverişli bir ekosistemi ne ölçüde destekleyebileceği tartışılmıştır.
- ❖ Cohoon, Wadhwa ve Mitchell 2010 çalışmalarında, kadın ve erkek girişimcilerin motivasyonları, geçmişi ve deneyimleri detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu çalışmada, kadınları girişimci olmaya motive eden ilk beş finansal ve psikolojik faktörler tanımlanmıştır. Bunlar zenginlik arzusu, sahip oldukları kendi iş fikirlerini sermayeleştirme arzusu, başlangıç kültürünün çekiciliği, uzun zamandır kendi şirketlerine sahip olma arzusu ve bağımsızlık

arzusu olarak bulgulanmıştır. Çalışmada, kadınların entelektüel sermayeyi koruma konusunda, meslektaşlarından daha fazla endişe duydukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca mentorluğun kadınlar için çok önemli olduğu bulgulanmıştır.

- ❖ Dr. Sunil Deshpande ve Ms. Sunita Sethi 2009 çalışmalarında temel amaç, kadın girişimci grubunun karşılaştığı çeşitli sorunları genel hatlarıyla tespit etmek ve çözümler sunmaktır. Ayrıca girişimci kadınların iş koşullarının iyileştirilmesinin gerekliliği, kadınların eğitimine önem verilmesi gerekliliği ve kadın girişimcilerin bilinçlendirilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda bu çalışma da amaç, kadın girişimcilerin kendi güçlü yanlarını, toplumdaki yerinin önemini ve ekonominin yanı sıra kendi iş alanlarında da yapabilecekleri büyük katkıları anlamalarını sağlamaktır.
- ❖ Veena S. Samani 2008 tezinde, gıda işleme yapan işçi sınıfındaki kadınlar üzerinde araştırmayı gerçekleştirmiştir. Çalışma Gujarat'taki kadınların büyük çoğunluğunun gıda hazırlama ve işleme konusunda uzmanlık ve eşsiz becerilere sahip olduğunu göstermektedir. Yiyecek işleme farklı tür ve miktarlarda olabilir, ancak kadınların bu girişimlerinin, evle ilgili olsun veya olmasın, büyük bir başarı sağladığı tespit edilmiştir. Bu çalışma aynı zamanda gıda işletmesinde çalışan kadınların bilgisine, tutumuna, uygulamalarına ve problemlerine ışık tutmaktadır. Seçilen tüm kadınların yaşadığı asıl sorunun stres olduğu sonucuna varılmıştır.

- ❖ Surinder Pal Singh 2008 çalışmasında kadınların girişimciliğe girişinin arkasındaki nedenleri ve etkileyen faktörleri tanımlamaktadır. Kadın girişimciliğin büyümesi önündeki engellerin temelinde başarılı girişimcilerle etkileşimin olmaması, kadın girişimcilerin sosyal olarak kabul görmemesi, aile sorumluluğu, cinsiyet ayrımcılığı, eksik ağ, bankacıların kadın girişimcilere kredi sağlamak için verdiği düşük öncelikten bahsedilmiştir. Çalışmasının sonucunda mikro şirketlerin teşvik edilmesi, kurumsallaşmanın öneminin algılanması ve kadın girişimcilerin gerekirse ayrı destek programlarıyla desteklenmesini önerilmiştir.
- ❖ Darrene, Harpel ve Mayer (2008), beşeri sermaye unsurları ile girişimci kadınlar arasındaki ilişkiyi bulmaya yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çalışma kapsamında, serbest çalışan kadınların çoğu beşeri sermaye değişkenlerinde, maaş ve ücretli çalışan kadınlara göre farklılık gösterdiği ve serbest meslek sahibi kadınların eğitim seviyesinin diğer çalışan kadınlara göre yüksek olduğu bulgulanmıştır. Girişimci erkekler ve kadınlar eğitim ve deneyim konusunda çok az farklılık göstermektedir. Ancak temel ve en büyük fark, mesleki ve endüstri deneyiminde yatmaktadır. Ayrıca iletişim, ulaşım, toptan satış, imalat ve inşaat gibi sektörlerde erkek girişimciler kadın girişimcilere göre daha fazla yer almaktadır.
- ❖ Binitha V. Tulasidhar (1993) tezinde kadınların çalışmalarıyla çocukların refahı arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Ayrıca kadınların çalışma durumunun çocuğun refahı üzerindeki nedensel

ilişkisini açıklamaya çalışmaktadır. İş cephesindeki faaliyetlerin sayısı arttıkça, annelerin çocuk bakımı için harcadığı zamanın azaldığı tespit edilmiştir. Girişimci kadınları alternatif çocuk bakım düzenlemeleri yapmaktadırlar.

- ❖ Donald D. Bowen ve Robert D. Hisrich 1986 yılındaki “The Female Entrepreneur: A Career Development Perspective” adlı çalışmasında, yazarlar kadın bireyler için kariyer modeli geliştirmişlerdir.

2. Kadın Girişimci Tanımı

Girişimcilik tanımına benzer şekilde, kadın girişimciliğin ne olduğu ve kendine özgü zorlukların neler olduğu konusunda birçok farklı bakış açısı vardır. “Girişimci” kelimesi, iş kuran ve girişimci niteliklere sahip bir erkek veya bir kadına atıfta bulunsa da, yine de araştırmalar kelimenin 21. yüzyıla bile yoğun biçimde erkekle ilişkili olduğunu göstermektedir (Salmenniemi ve diğ., 2011). Yine de, özellikle ekonomik büyüme ile ilgili olarak, girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınlar, ele alınmamış bir güç kaynağı olarak anlaşılmaktadır. Kültür ve toplum yavaş yavaş geliştikçe, kadınların rolünün altında yatan anlayış hızlı gelişen endüstriyel gelişme ve modern ekonomi ile uyumsuzdur. Kadınlar yüksek öğrenim, iş ve ekonomik özerklik kazanma konusunda daha iyi imkanlara sahip olsalar da, kadının aile statüsü içerisinde ev hanımı ve ebeveynlikle ilgilendiği bir toplumsal cinsiyet asimetrisine dair geleneksel inançlar hala devam etmektedir (McGowan ve diğ., 2012). Aaltio ve Peltonen'e (2009) göre toplumun tanımladığı bu tarihsel geçmiş ve rollerden dolayı, bir kadın, bir erkeğe kıyasla, daha fazla aile odaklı olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda erkek ve kadın girişimcilerin

işletmelerindeki farklı yönetim tarzlarının nedenini açıklamaktadır (Aaltio ve Peltonen, 2009). Kadın girişimcilerin davranışı ülkelere göre ve içinde buldukları sektörlerle göre farklılık göstermektedir (Aaltio ve Peltonen, 2009). Kyrö (2009) 'a göre, kadınların egemen olduğu sektörler, teknoloji ve bilim gibi erkek egemenliğine kıyasla düşük gelirli endüstrilerdir. Çoğunlukla cinsiyetlerden birinin egemen olduğu endüstriler vardır: örneğin, otellerin, restoranların ve kamu idaresinin çoğunlukla kadınların egemen olduğu düşünülmektedir (Kyrö, 2009).

Kadınların işgücü temel de dört kategoride incelenmektedir. Kategorileri sıralayacak olursak, kadın işçiler ve memurlar, kadın girişimciler, kadın yöneticiler ve meslek sahibi kadınlar (hemşire, öğretmen, mimar vb.) olarak incelenmektedir. Ecevit (1993) çalışmasında kadın girişimcinin, girişimciden daha değişik olduğunu ve tanımlamalarda sınırlandırılma yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Kadın girişimci bu görüşe göre;

- Ev harici herhangi bir mekânda ve kendi adına oluşturduğu bir veya birden fazla işletmesi olan
- Varolan işletmelerde kendi başına veya çalışanları olan yada işin sahibi veya kurucusu olması sıfatıyla ortaklık oluşturan
- Ürün ve hizmetin üretil süreciyle ilgilenen ya da bu ürün veya hizmetin dağıtım, pazarlama ve satışını üstlenen, yaptıran kişi
- İş ile alakalı olarak ilişkiyi kendi adına kuran
- Tüm iş sürecinin aşamasında kendisi karar veren, bu işten elde ettiği gelirin üzerinde söz sahibi olan kadınlar olarak tanımlanmaktadır.

Kısaca kadın girişimciler, bir işletmeyi kuran, organizasyonunu sağlayan ve devamlılığını sağlayan kadın veya kadın grubu olarak tanımlanabilir. Kadın girişimciler bağımsız bir mesleğe sahip olmak amacıyla iş yaparlar ve kendi ayakları üzerinde durmaktadırlar. Yaşamları ve kariyerleri hakkında bağımsız karar alma duygusu, bu dürtünün arkasındaki motivasyon faktörüdür. Aynı zamanda kadın girişimciler bir mesleği bir meydan okuma ve yeni bir şeyler yapma dürtüsü olarak seçiyorlar (Goyal ve Parkash, 2011).

2. Kadınların Girişimci Olma Nedenleri

1976 yılında Eleanor Brantley Schwartz tarafından yazılan “Entrepreneurship: A new female frontier” başlıklı makalesini, kadınların iş yaratımı üzerine yazmıştır. Yazar, kadınlar için bir iş yaratma konusundaki temel motivasyonun, erkeklerle aynı olduğu sonucuna varmıştır: başarı ihtiyacı, bağımsızlık, ekonomik ödül ve iş tatminidir.

Ancak, 1980’lerden önce başarı ihtiyacı ile iş motivasyonu arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar, araştırma konusu olarak kadınları temel olarak görmezden geliyordu. 1980’li yıllarda, ilk olarak Kessler ve McKenna tarafından kullanılan “cinsiyet” terimi daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı. O yıllardan sonra cinsiyet kavramı, toplumsal, ekonomik, sosyal, politik ve kurumsal gerçekliği analiz etmek için bir yaklaşım olarak akademik çalışmalarda benimsenmiştir (Akehurst vd., 2012).

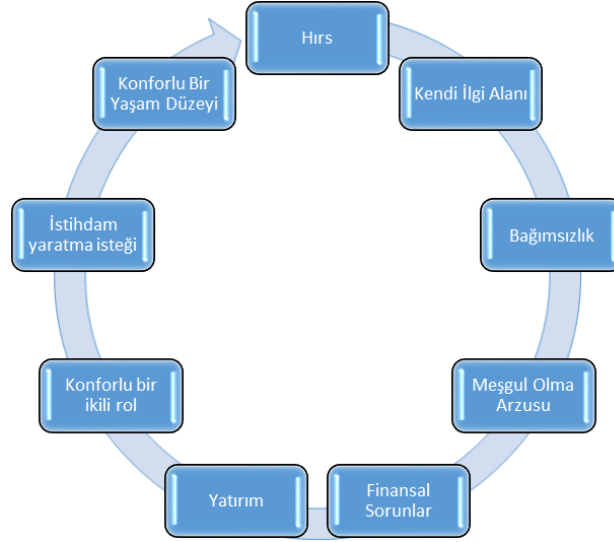
1980’lerden bu yana, işletme sahipleri arasında cinsiyet farklılıklarını vurgulayan ve kadın girişimcilerle ilgili sorunları analiz eden çalışmalar; kadın girişimcilere ait firmaların özellikleri (Cuba vd.,

1983), kadın girişimcilerin işletme yaratma girişimi için motivasyonları (Cromie, 1987), girişimcilerin faaliyete başlamadaki ve faaliyetlerin önündeki engellere ilişkin değerlendirmeler (Pellegrino ve Reece, 1982), kişisel özellikleri (Hisrich ve O'Brien, 1981), firmayı yönetme şekilleri (Hisrich ve Brush, 1984), kadın girişimcilerin yoğunlaştıkları faaliyet sektörleri, finansal stratejileri, büyüme modellerini (Park vd., 2011) ve kadın girişimciler için başarının belirleyici faktörlerini (Hisrich ve Brush, 1984) inceleyen çalışmalar ortaya çıktı.

Kadın girişimciliğine yönelik yapılan bu farklı çalışmalar, kadın girişimciyi geleneksel ya da standart teoriden bağımsız bir çalışma alanı olarak, kadın girişimciler ve erkek girişimciler arasında bir kıyaslamaya adanmış niteliktedir (Akehurst vd., 2014).

Literatürde yer alan araştırmalar sonucunda kadın girişimcilerin özelliklerinin sıralayacak olursak Dhillon ve Malhotra'nın araştırmasına göre kadınları girişimciliğe yönlendiren güdüler şu şekilde yer almaktadır.

Şekil 1. Kadınları Girişimciliğe Yönlendiren Güdüler

Susanne Jalbert’in 2000 yılında yaptığı “Rise of Women Entrepreneurs in Business” isimli çalışmasında kadın girişimcilerin özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır;

- Cesurluk eğilimi
- Yüksek enerji seviyesi
- Kişisel güdüler
- Evli ve ilk çocuk
- Kendi işi olan ebeveyn
- Sosyal beceriklilik
- Finansal rekabet
- Bireysel ve genel yönetim kabiliyetleri

Ayrıca kadınlar yeni bir işletme oluşturmayla birlikte, işletmesini geliştirme ve başarılı bir işletme haline getirmesi hususunda daha uzun süreli düşünmektedir. Ayrıca iş yerinin nitelik ve standartlarını yükseltmek, hizmet kalitesini ve iş yerinin pazarda itibarlı bir kuruluş olarak yer edinmesi konularına da daha fazla önem vermektedirler (Kutlu, 2006).

Literatür de kadınları girişimciliğe yönlendiren faktörler iki başlık altında açıklanmaya çalışılmıştır. Bunlardan biri kadınları yaşanan

olumsuz durumlar neticesinde girişimciliğe mecbur kılan “iten faktörler”, diğeri de ekonomik kazanç ve kişisel başarı gibi sebepler sonucunda girişimciliği cazip hale getiren “çeken faktörler” dir (Aktaş, 2015).

Tablo 1: Kadınların Girişimci Olma Nedenleri

Girişimci Olmaya İten Etkenler	Girişimci Olmaya Çeken Etkenler
Az gelir	Bağımsızlık arzusu
Mevcut mesleğin bireyi memnun etmemesi	Kendi kendine yetebilme isteği
Yetersiz İş Olanakları	Güç sahibi olma
Yoğun Çalışma Saatleri	Gelir elde etme
Cinsiyet Ayrımcılığı	Sosyal Statü kazanma
Boşanma	Kendini gerçekleştirme ihtiyacı

Girişimcilikte kadınları kendi işyerinin sahibi olmasına motive eden bir diğer faktörde, işi tek başına gerçekleştirme düşüncesidir. Dünyada meydana gelen finansal krizler, işsizlik sayısındaki fazlalık ve boşanma oranlarındaki artış kadınları girişimciliğe itmektedir (Zeidan ve Bahrami, 2011).

Girişimci ruhuna sahip olan kadınların bir kısmı ekonomik bağımsızlığını kazanmak istediği için bu yola başvururken büyük bir kısmı da psikolojik olarak kendisini iyi hissetmek ve bu dünyada var olduğunu belli edebilmek adına çalışmalarına yön vermektedirler (Ar, 2018).

3. Kadın Girişimciliğinin Önemi

Ekonomik refahı ve gelişmişliği arttırmak isteyen hükümetler ülkesinin girişimcilik dinamiklerini teşvik etmekle ilgilenmesi gerekmektedir. Farklı demografik yapılara ve farklı iş gücü koşullarına

sahip kadınlar da potansiyel girişimciler arasında yer almaktadır. Kadın girişimciliğinin fonksiyonları içinde cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadınların pazar üretimine katkılarının fazlalaştırılması ve buna ek olarak da elde ettikleri kazançla hem kendi hem de aile gelir düzeyinin arttırılması ve bu sayede ülke kalkınmasına da sağlayacakları faydalar sayılmaktadır (Özar, 2005).

Kadın girişimciler, özellikle ekonomik kalkınmaya katkıları bakımından, gelişmekte olan ülkelerdeki kilit aktörlerdir. Kadın girişimciliği, ekonomik büyümenin önemli bir kaynağı olarak kabul edilmiştir. Kadın girişimciler, kendileri ve başkaları için yeni işler yaratmakta ve ayrıca topluma yönetim, organizasyon ve iş sorunlarına farklı çözümler sunmaktadır. Ancak yine de kadın girişimciler tüm girişimciler içerisinde azınlığı temsil etmektedirler. Kadın girişimciler evlilik, yasalar ya da kültürel uygulamalar nedeniyle girişimlerini başlatmaya ya da büyütmeğe yönelik cinsiyet temelli engellerle sık sık karşılaşmaktadırlar (Vijayakumar ve Naresh, 2013).

Kadın girişimcileri erkek girişimcilerden ayırt eden özellikler incelendiğinde, başta tarafların toplumda üstlendikleri roller, gelenek ve görenekler veya insan yaşamının farklı dönemlerindeki ihtiyaçlarının değişmesi gibi etmenlerin göz önüne çıktığı söylenebilmektedir. Önemli olan başka bir farksa erkek girişimcilerin finansal beklentilerinin, kadın girişimcilerin ise bireysel beklentilerinin önemli olduğu, buna ek olarak da, kadın girişimcilerin erkeklere oranla daha çok toplumsal desteğe gereksinim duydukları saptanmıştır (Kutunis, 2006).

Kadın girişimciler ve erkek girişimciler arasında benzer yönler

bulunmasına rağmen, farklılıklar da görülmektedir. Aşağıda yer alan tabloda cinsiyetler arasındaki farklılıklar yer almaktadır.

Tablo 2: Ronstandt'a Göre Kadın ve Erkek Girişimcilerin Karşılaştırılması

Kadın Girişimciler	Kategoriler	Erkek Girişimciler
Daha çok doğrudan deneyim elde ettikleri işlere yönelirler	Deneyim	Deneyimsiz ve deneyimli olduğu işlere yönelebilirler
İşlerini kurduktan sonra erkeklere oranla işlerine daha az vakit harcarlar.	Çalışma Süresi	İşletmelerini kurduktan sonra zamanlarının büyük bir kısmını işlerinde geçirirler
Yaşam tarzına daha çok önem verirler	Hedefler	Karlılığa daha çok önem verirler
Daha küçük ve rutin iş alanlarında iş kurarlar	İş Faktörleri	Daha çok risk ve kazanç elde edecekleri işe yönelirler.
Kadın girişimciler, erkek girişimcilere kıyasla daha fazla perakende, ticaret ve hizmet sektöründe yoğunlaşmaktadır.	Çevresel Faktörler	Erkek girişimciler tüm ticaret sektörlerinde yer almaktadırlar.

(Kaynak: Çelebi, 1997)

Kadın ve erkek girişimciler arasında bir diğer karşılaştırma ise; Hisrich 2014 tarafından yapılmıştır.

Tablo 3: Hisrich ’e göre Kadın Girişimci ve Erkek Girişimcilerin Karşılaştırılması

Karakteristik Özellikler	Erkek Girişimciler	Kadın Girişimciler
Güdülenme	Başarı, bir şeyler yapmaya duyulan arzu Bireysel bağımsızlık Kontrolü elinde tutma İsteğinden kaynaklanan iş tatmini	Başarı, hedefin elde edilmesi Bir işi tek başına yapmakla kazanılan bağımsızlık Önceki işe duyulan engellenme duygusundan kaynaklanan iş tatmini
Hareket Noktası	Bulunan işten tatminsizlik Yükseköğretimde iken veya eski işinde iken bu yeni işle az da olsa ilgilenmiş olma İşten atılma, işten çıkma Kazanma fırsatı	İşte engellenme duygusu Pazarda fırsat görme ve fırsatla ilgilenme Kişisel şartlardaki değişim
Fon Kaynakları	Bireysel birikimler Banka veya yatırımcılar Arkadaş veya aileden borç	Bireysel birikimler, varlıklar Kişisel borçlar
Mesleki Geçmiş	Ücretli iş deneyimi Tanınmış bir uzman veya alanda üst düzey başarı kazanma Farklı iş alanlarında deneyim.	İş alanında orta düzey yöneticilik Hizmet sektöründe çalışma
Kişilik Özellikleri	İkna edici Hedef odaklı Yenilikçi ve idealist Üst düzeyde kendine güven Meraklı ve enerjik kendi işinin patronu olma arzusu	Esnek ve hoşgörülü Hedef odaklı Yaratıcı ve gerçekçi Orta düzey kendine güven Meraklı ve enerjik Sosyal ve ekonomik çevre ile mücadele etme yeteneğine sahip
Özgeçmiş	25-35 yaş aralığında iş kurma İşletme sahibi bir babanın olması Üniversite eğitimi işletme veya teknik alanda Ailedeki ilk çocuk olma	35-45 yaş aralığında iş kurma Babanın da işletme sahibi olması Üniversite eğitimi Ailedeki ilk çocuk olma
Destek Grupları	Arkadaşlar, profesyonel yakınlar (avukat, finansal danışman) İş çevresinden arkadaşlar Eş	Yakın arkadaşlar Aile Profesyonel meslekteki kadın grupları Ticaret kuruluşları
İlk İş Tipi	Üretim veya inşaat sektörü	Hizmet sektörü Eğitim – danışmanlık Halkla ilişkiler

(Kaynak: Hisrich, 2014)

Yukarıda tabloda yer alan bilgilere göre girişimcilikte güdülenme faktörüne bakıldığında kadın girişimcilerin bir şeyleri ispatlama, erkek girişimcilerin ise bir şeylere egemen olma isteği içinde olduğu söylenmektedir. Kadın girişimciler iş hayatında karşılaştıkları engelleri aşma düşüncesi ile hareket ederken, erkek girişimciler iş hayatında tatmin aramaktadır. Kadın ve erkek girişimciler arasında fon kaynakları genellikle aynıdır. Kişilik özelliklerine bakıldığında ise kadın girişimcilerin iş düzeyinde daha az hırslı oldukları, daha emin adımlarla ilerlemek istedikleri ve ekonomik koşullarla mücadele etmek istedikleri; erkek girişimcilerin de daha hırslı oldukları ve tamamen kendi işinin patronu olmak istedikleri gözlenmektedir.

Kadın girişimcilerin erkek girişimcilere oranla daha yüksek seviyede girişimcilik özelliklerini taşıdıklarına yönelik algıları varken, aslında kurdukları işi devam ettirirken yaşadıkları sosyal çevrenin daha fazla desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Tahtalı, 2018).

Her iki girişimci kategorisi ilk çocuk olmasına rağmen kadınların iş hayatına atılmaları erkeklere göre ortalama 10 yıl daha geç olmaktadır. Bunun sebebi de kadınlara toplumda yüklenen farklı rollerini yerine getirme beklentisinden kaynaklanmaktadır. Destek grupları birbirine yakındır. İlk iş tipinde kadın girişimcilerin daha çok hizmet sektöründe yer alarak daha az risk almak istedikleri, erkek girişimcilerin ise üretim sektöründe yer alıp daha fazla risk aldıkları gözlenmektedir.

Kadınlar erkeklerden karakter olarak daha farklı özelliklere sahiptir. Kadınların erkeklere oranla bütünsel, işbirlikçi, danışıcı nitelikleri daha çok olmaktadır. Bu özellikler finansal anlamda başarılı

hale gelmelerine yardımcı olmaktadır. Başarılı kadın girişimciler amaçlarına ulaşabilme niyetiyle seçtikleri sektörde etkinlik gösteren başarılı, eğitilmiş ve deneyimli bireyler ile ilişki kurarak karşılaşma olasılıkları olan problemleri daha önceden belirleyerek tuzağa düşmemektedirler (Ersoy, 2018).

3. Türkiye’deki Kadın Girişimcilerin Analizi

3.1. Türkiye’de Kadınların Girişimciliğe Yönelme Nedenleri

Kadınlar işgücünde farklı biçimlerde bulunabilirler. Ülkemizde veya dünya da cinsiyetçi rolün etkisi nedeniyle kadınların iş dünyasına katılımı özellikle bazı mesleklerde yoğunlaşmıştır. Kadınlar daha çok hemşirelik, öğretmenlik, sekreterlik gibi mesleklerde yoğun olarak çalışırken; doktorluk, mühendislik, avukatlık ve yöneticilik gibi meslekler de erkek mesleği olarak kabul görmüştür.

Kadınların Türkiye’de girişimcilik faaliyetleri temelde yapısal uyum politikalarının etkisiyle azalan hane gelirlerine yönelik geliştirilen “kadınların kendi başlarına mikro işyeri kurma girişimlerine” dayanmaktadır. Kadınların gerek haneye ek gelir sağlamak ve gerekse ücretli işlerde çalışma çabalarının artması onların ekonomik faaliyetlere girişini hızlandırmıştır. Ancak ülkemizde kadınların iş deneyimi olmaması yada yetersiz olması ve kadınların iş bulma şanslarının son derece zayıf olması nedeniyle kadınları kendi işini kurmaya veya çalışmaya zorunlu olarak sevk etmektedir (Soysal, 2010).

1990-2000’li yıllar arasında siyasal, ekonomik ve sosyal nedenlerle küçük girişimciliğin çoğaltılması ve bununla beraber geliştirilmesi, kadınların girişimci olarak yeterliliklerinin sağlanması yönündeki

meviller ve bunları destekleyici uygulamalar gün geçtikçe artmıştır. Aynı zamanda devletlerin, kadınları yerel ekonomiye ivme kazandırmasının bir aktörü olarak nitelendirmesi de kadınları girişimciliğe yönlendiren uygulamalardan birisidir. Devletlerin uyguladığı bu politikada potansiyel kadın girişimcilerin yönlendirilmesi, özendirilmesi ve güçlendirilmesi savunulmaktadır (Demir, 2015).

Türkiye’de kadınların iş kurma nedenlerini açıklayamaya yönelik literatürde yapılan çalışmalarda Çakıcı (2006) tarafından Mersin’de 160 kadın müteşebbis üzerinde yapılan çalışmada; gelir elde etmek, bağımsız çalışma istekleri ve sosyal yaşam sürme arzuları gibi etmenlerin ön planda olduğu bulgulanmıştır.

Fidan ve Yılmaz (2006) tarafından Sakarya’da 60 girişimci kadın üzerinde yapılan araştırma neticesinde kadınları girişimci olmaya yönlendiren sebepler, aile geçiminden mesul olmak, eşin etkisiz durumu- sağlık problemleri ve çalışamaz özelliği, maaşlı ve mesai gerektiren mesleğe eşin müsaade etmemesi, özgürlük ve bağımsızlık arzusu, eğitimi ve bilgisini değerlendirme isteği, iş bulamama gibi pek çok neden bulgulanmıştır.

Çelik ve Özdevecioğlu (2001) tarafından Nevşehir yapılan başka bir çalışmada ise, kadınların girişimci olmalarında ilk olarak aileye ek maddiyat sağlamak, eşin vefat etmesi, kendini kanıtlama ve önceki iş deneyimlerinin ticari hayata aktarılması gibi etmenlerin etkili olduğu saptanmıştır.

3.2. Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Türkiye'deki toplumsal ve kültürel yapısı incelendiğinde, büyük şehirler ve sahil kentleri Avrupa'ya yönelimliken, doğu kesimlerde ve küçük beldelerde geleneksel yapı hakimdir. Bu sosyo-kültürel farklılıklar kadın girişimcilere çeşitli olanaklar veya kısıtlamalar getirmektedir. Gelişmiş ve modern şehirlerde dahil girişimci kadınlar birçok sosyal ve kültürel sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bunun sonucunda da toplumun kadın girişimcilere olan geleneksel bakışından etkilenmektedirler.

Kadın girişimcilerin sorunları ana hatlarıyla makro ve mikro boyutta incelenmektedir. Makro sorunlar devlet, kanunlar ve sektörle ilgili durumlardan kaynaklanmaktadır. Mikro sorunlar ise genellikle kadın girişimcilerin yakın çevreleri ve kendilerindeki birtakım özelliklerden kaynaklanmaktadır (Kutunis, 2006).

Mikro Sorunlar

Kadın girişimcilerin mikro boyutta yaşadığı sorunların başında gerek temel gerekse girişimcilikle ilgili eğitim almamaları yer almaktadır. Toplumdaki geleneksel rol dağılımından dolayı iş piyasasında yeterli tecrübeye sahip olamamaları, çıraklık ya da mesleki eğitim gibi eğitimlerden gerekli seviyede yararlanamamaları kadınların yetenek ve deneyim kazanmalarını engellemekte ya da geciktirmektedir.

Kadın girişimcileri bir diğer önemli sorunlarından biri de çevre ve aile baskısıdır. Evli olmayan, bekar girişimci kadınların aileleri, onları çoğunlukla desteklerken, yakın çevreleri de çalışma hayatının aile kurmaya engel teşkil edeceğini vurgulayarak olumsuz görüşlerini belirtmektedirler. Evli kadınların ise eşleri tarafından desteklendiği

zaman girişimlerini gerçekleştirme fırsatı bulmaktadırlar. Ancak diğer taraftan da ev ile ilgili organizasyon ve düzeni sağlamak koşuluyla girişimlerine devam edebilecekleri kanısının olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle kadınların omuzunda çifte yük bulunmaktadır. Bunun sonucunda da kadın girişimciler daha çok çocuklarını büyüttükten sonra girişimlerini kurmaktadırlar.

Mikro boyutta işletme sahibi olmak girişimci kadınlara belli bir ekonomik bağımsızlık sağlamaktadır. Ancak gelirlerin nasıl harcanabileceğine kimin karar verdiğine ise çoğunlukla eşler karar vermektedir (Kutaniş, 2006).

Tablo 1: Kadın Girişimcilerin Mikro Boyuttaki Sorunları

❖ Eğitim	❖ Sosyal bilgi ağına dahil olamama	❖ Aile ve Çevresel Tepkiler
❖ Tecrübe Eksikliği	❖ Müşteri ile yeterli düzeyde iletişimi sağlayamama	❖ İş Yükünün Fazla Olması
❖ Müşterilerin ve erkek meslektaşların algılaması		

Makro Sorunlar

Kadın girişimcilerin makro boyuttaki sorunları çerçevesinde; finansal kaynak ve mal edinimi, işyeri bulma, donanım ve araç-gereç temini, resmi kuruluşlara erişim, tecrübesizlik, toplumun bakış açısı, iş bağlantıları, yetişmiş eleman temini, piyasadaki dalgalanmalar, ödemeler, diğer girişimci kadınlarla teşkilatlanma sorunları olarak sıralanmaktadır.

3.3. Türkiye’deki Kadın Girişimcilerin Görünümü

Türk kadını günümüzde, üstün nitelik ve sorumluluk isteyen pek çok iş alanında çalışabilmekte ve görev alabilmektedir. Ülkemizde son dönemlerde kadınların işgücü piyasasında her geçen gün daha çok yer edinmesinde çalışma koşullarında iyileşmelerin yapılması ve kadınları iş yaşamında koruyan yasal düzenlemelerin varlığı önemli rol oynamaktadır (Can ve Karataş, 2007).

Türkiye’de kadın girişimciliği 1990’lı yıllarının sonlarında gündeme gelmeye başlamıştır. Ancak ülkemizde halen kadın girişimciliği ile ilgili çok net veriler bulunmamaktadır. Diğer taraftan kadın girişimciliğiyle ilgili teorik ve ampirik çalışmaların da az olması konunun yavaş gelişmesine neden olmuştur. Son yıllarda kamu ve özel kurum ve kuruluşlarla birlikte sivil toplum kuruluşlarının da artan etkisiyle birlikte kadın girişimciliğine olan ilgi ve duyarlılık artmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumunun “İstatistiklerle Kadın 2018” raporuna göre Türkiye toplam nüfusunun %49,8’ini kadınlar ve %50,2’sini ise erkeklerden oluşmaktadır. 2017 yılında “Hanehalkı işgücü araştırması” sonuçlarına göre; Türkiye’de 15 ve 15’ten büyük yaşlardaki istihdam oranı %47,1’dir. Bu oran erkeklerde %65,6, kadınlarda ise %28,9 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların iş gücüne katılım oranı erkeklerin yarısından daha azdır. Aynı raporda “eğitim durumuna” göre istihdama katılım oranlarına göz attığımızda; kadınların eğitim düzeyi arttıkça işgücüne daha çok katıldıkları görülmüştür. Kadınların eğitim düzeylerine göre işgücüne katılım oranları incelendiğinde “Okuryazarlığı bulunmayanların” oranı %15,9, “orta öğretim altında eğitim görmüşlerin”

oranı %27.7, “orta öğretimini tamamlamış olanların” oranı %34.3, “mesleki veya teknik lisedeki eğitimlerini bitirmiş olanların” oranı ise %42.6 iken “yükseköğretim eğitimini tamamlamış kadınların” işgücüne katılım oranı %72.7’dir.

2017 yılında Türkiye genelinde cinsiyete ve ekonomik faaliyet gruplarına göre istihdam oranları incelendiğinde; tarım sektöründe toplam istihdam oranının %19.4, erkek istihdam oranının %15.4, kadın istihdam oranının ise %28.3 olduğu görülmektedir. Sanayi sektöründe toplam istihdam oranı %26.5, erkek istihdam oranı %31,4, kadın istihdam oranı ise %15.6 oldu. Hizmet sektöründe ise toplam istihdam oranı %54.1 olup bu oran erkeklerde %53.2, kadınlarda %56.1’dir (tuik.gov.tr).

TÜİK iş gücü istatistikleri 2007-2017 raporuna göre kadınların İşgücüne katılmama nedenleri arasında birinci sırada “Ev işleriyle meşgul olma” nedeni yer almaktadır. Kadınların işgücüne dahil olma nedenleri arasında ilk sırada ise “Eğitim-Öğretim” nedeni yer almaktadır.

Tablo 4: Türkiye’de 2018 yılında Kadınların İşteki Durumu (15ve üzeri yaş) (bin kişi)

Toplam	Ücretli veya yevmiyeli	5 893
	İşveren	112
	Kendi hesabına çalışan	875
	Ücretsiz aile işçisi	2 138
	Toplam	9 018
Tarım	Ücretli veya yevmiyeli	203
	İşveren	3
	Kendi hesabına çalışan	267
	Ücretsiz aile işçisi	1 880
	Toplam	2 353
Tarım Dışı	Ücretli veya yevmiyeli	5 689
	İşveren	109
	Kendi hesabına çalışan	608
	Ücretsiz aile işçisi	258
	Toplam	6 665

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

İşverenleri ve kendi hesabına çalışanları girişimci olarak düşünürsek 2018 yılında kadın girişimci sayısı 987 bindir. Kadın girişimciler çalışan toplam kadın sayısının %11’ini oluşturmaktadır. Bunun %3’ünü tarım sektöründeki kadın girişimciler oluştururken, %8’ini tarım dışı sektörlerde faaliyet gösteren kadın girişimcilerden oluşmaktadır.

Tablo5: Büyüklük Grubuna göre sahibi kadın olan girişimlerin oranı, 2007-2017

Yıl	Toplam	Büyüklük grubu-Size group					
		1-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100+
2007	15,6	16,0	11,2	11,0	11,0	8,8	16,1
2008	16,1	16,7	12,3	10,2	11,6	10,5	14,3
2009	16,1	16,7	11,6	9,8	9,9	8,7	10,5
2010	16,8	17,4	12,4	10,2	10,0	8,3	9,4
2011	17,3	18,0	12,7	10,7	10,3	8,3	5,8
2012	17,5	18,3	12,8	10,9	10,3	9,7	9,6
2013	17,8	18,6	12,9	11,3	11,1	9,9	12,0
2014	18,2	19,1	13,3	11,9	11,5	10,6	13,1
2015	18,4	19,3	13,4	11,7	11,4	10,6	12,3
2016	18,7	19,5	13,5	12,0	11,7	10,2	11,4
2017	18,9	19,7	13,8	12,0	11,9	10,0	10,8

(Kaynak: TÜİK, İş Kayıtları, 2007-2017)

2007-2017 yılları arasında Türkiye’de kadın girişimcilerin işyeri büyüklüğüne göre dağılımı incelendiğinde, tüm yıllarda büyük çoğunluğu, 1-4 kişinin çalıştığı mikro ölçekli işletmelerin oluşturduğu ifade edilebilir. Bu sonuca dayanarak kadın girişimcilerin küçük ölçekli ve az sermaye gerektiren işlere yöneldiği söylenebilir. Bunun en büyük nedenlerinden biri de kadın girişimcilerin yatırımları için bulabilecekleri finansal kaynakların yetersizliğinden kaynaklanmaktadır denebilir. Tüm bu göstergeler dikkate alındığında, ülkemizde kadın girişimcilik potansiyeli açısından mikro işletmelerin en önde geldiği açıkça görülmektedir.

Tablo 6: Türkiye’de Eğitim Durumlarına Göre İşveren veya Kendi Hesabına Çalışan Kadın Sayısı (bin kişi)

		2014	2015	2016	2017	2018
İşveren	İlkokul	17	15	21	19	19
	İlköğretim	9	9	10	9	10
	Lise	21	20	28	26	30
	Yüksek Öğretim	47	51	52	58	54
Kendi Hesabına Çalışan	İlkokul	517	513	511	561	581
	İlköğretim	65	68	77	81	85
	Lise	72	76	83	103	106
	Yüksek Öğretim	46	50	64	78	85
Toplam	İlkokul	534	528	532	580	600
	İlköğretim	74	77	87	90	95
	Lise	93	96	111	129	136
	Yüksek Öğretim	93	101	116	136	139

(Kaynak: TÜİK, İşgücü Göstergeleri)

Hem kendi hesabına çalışanlar ve hem de işverenleri girişimci olarak nitelendirildiğinde ve istatistikler bunu dikkate alarak incelendiğinde, tüm eğitim seviyelerinde kadın girişimcilerin sayısının her yıl artış gösterdiği ifade edilebilir. Kadın girişimcilerin eğitim düzeyleri incelendiğinde çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu

görülmektedir. 2018 yılında Kadın girişimcilerin %14'ü Yüksek Öğretim Mezunu iken, %61'i ilkokul mezunudur.

Sonuç

Türkiye'de kadın girişimcilerin işletmeleri daha çok mikro ölçekli düzeydeki işletmelerden oluşmaktadır. Bu nedenle özellikle kadın girişimciler için mikro ölçekli işletmeleri geliştirici politikalar geliştirilmeli ve uygulamaya konulmalıdır. Bununla birlikte teknoloji ağırlıklı işletmeler, bilgi tabanlı işletmeler ve yenilikçi işletmelerin de oluşumunda yine kadın girişimciler özendirilmeli ve desteklenmelidir. Ülkemizde bu durumun çözümü, her şeyden önce eğitimle ve sonucunda bilinçlenme sürecini de zorunlu kılmaktadır. Eğitim olanaklarına sahip ve ailesinden de tam destek alan kadınların iş yaşamındaki başarıları göz ardı edilemez bir gerçektir. Diğer taraftan iş ve çalışma hayatında kadınlara yönelik önyargıların kaldırılması için bilinçli çalışmalar yürütmek gerekmektedir.

Kadınların girişimciliğe yönlendirilmesi ve potansiyellerinin kullanılmasına imkan vermek amacıyla, bilgi ve eğitim ile sermayeye erişimleri konusunda öncelikle devlet ve ayrıca finans kuruluşlarıyla birlikte hem yerel hem bölgesel hem de ulusal düzeyde çaba sarf edilmelidir.

Ülkemizde, öncelikle KAGİDER kadınının toplumdaki statüsünü geliştirmeye ve bu bağlamda kadın girişimciliğini arttırmaya ve geliştirmeye yönelik önemli çabalar sergilemektedir. Bu nedenle kadınlara yönelik sivil toplum örgütlerinin sayılarının ve faaliyetlerinin hızla geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Aaltio, I., Peltonen, H. (2009). Portraits of Russian Women Entrepreneurs: Identification And Ways Of Leadership, *Journal Of Enterprising Culture*, 17(4), 443-471.

Akehurst, G., Simarro, E., ve Mas-Tur A. (2014). Women Entrepreneurship In Small Service Firms: Motivations, Barriers And Performance, *The Service Industries Journal*, 32(15), 2489-2505.

Aktaş, G. (2015). Kadın Girişimcilerin Sorunları, Kocaeli Örneği. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi*, 27 (315). 32-37.

Ar, N. (2018). Türkiye'de Kadın Girişimcilere Uygulanan Teşvik Sistemi Ve Yarattığı Ekonomik Değerler, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Bowen D. D., Hisrich, R. D. (1986). The Female Entrepreneur: A Career Development Perspective, *Academy Of Management Review*, 11(2), 393-407.

Can, Y., Karataş, A. (2007). Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü Ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği", *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi Yerel Ekonomiler Özel Sayısı*, Mayıs, 251-261.

Cohoon, J. M., Wadhwa, V., ve Mitchell, L. (2010). The Anatomy Of An Entrepreneur- Are Successful Women Entrepreneur Different From Men?, *Kauffman, The Foundation Of Entrepreneurship*, May 2010.

Cromie, S. (1987). Similarities And Differences Between Women And Men Who Choose Business Proprietorship. *International Small Business Journal*, 5(3), 23-34.

Cuba, R., Descenzo, D., Anish, A. (1983). Management Practices Of Successful Female Business Owners. *American Journal Of Small Business*, 8(22), 40-46.

Çakıcı, A. (2006). Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Yaşamını Etkileyen Faktörler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(4), 54-78.

Çelebi, N. (1997). Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Çelik, C., Özdevecioğlu. M. (2001). Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri Ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma, 1. Orta Anadolu Kongresi, 18-21 Ekim, Nevşehir, 487-498.

Demir, N. (2015). Türkiye’de Girişimcilik Ve Kadın, Kalkınmada *Anahtar Verimlilik Dergisi*, 27(315), 14-19.

Deshpande, S., Sethi, S. (2009). Women Entrepreneurship In India (Problems, Solutions & Future Prospects Of Development), *International Research Journal, Research Paper/Commerce & Management*, ISSN-0974-2832, 2(9-10), 13-17.

Ecevit, Y. (1993). "Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi", Kadını Girişimciliğe Özendirme Ve Destekleme Paneli; Ankara, Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 25 Mayıs.

Ersoy, A. (2018). Kadın Girişimci Kobilerde Eğitim İhtiyaç Algısının Finans Ve Diğer Fonksiyonlar Açısından Karşılaştırmalı Analizi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Fidan, F., Yılmaz, T. (2006). Kadın Girişimciliğine Alternatif Bakış Serüven Mi? Macera Mı? , Doğu Akdeniz Üniversitesi 2. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı, Nisan, Kuzey Kıbrıs.

Goyal, M. ve Parkash, J. (2011). Women Entrepreneurship in India-Problems And Prospects, *International Journal Of Multidisciplinary Research*, 1(5), 195-207.

Gundry, L., WELSCH, H. P. (2001). The Ambitious Entrepreneur: High Growth Strategies of Women-Owned Enterprises. *Journal of Business Venturing*, 16, 453-470.

Hisrich, Robert D. (2014) *Advanced Introduction To Entrepreneurship*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK.

Hisrich, R.D., Brush, C.G. (1984). The Woman Entrepreneur: Management Skills And Business Problems. *Journal Of Small Business Management*, 22, 31-37.

Hisrich, R.D. ve O'Brien, M. (1981). The Women Entrepreneur From A Business And Sociological Perspective. In K. H. Vesper (Ed.) *Frontiers In Entrepreneurship Research*, 21-39, Wellesley, MA: Babson College.

Jennings, J, E., Brush, G. (2013). Research on Women Entrepreneurs: Challenges to (and from) the Broader Entrepreneurship Literature?. *The Academy of Management Annals*, 7(1), 663-715.

Krishnamoorthy, V., Balasubramani, R. (2014). Motivational Factors Among Women Entrepreneurs And Their Entrepreneurial Success: A Study. *International Journal Of Management Research And Business Strategy*, 3(2), 12-26.

Kutanis Özen, R. (2006). Girişimci Kadınlar, Değişim Yayınları, İstanbul.

Kutlu, Ö. (2006). Türkiye'de Kadın Girişimciliği, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kyrö, P. (2009). Gender Lenses Identify Different Waves And Ways Of Understanding Women Entrepreneurship. *Journal Of Enterprising Culture*, 17(4), 393-418.

Sarfraz, L., Faghih N., Majd, A. A. (2014). The relationship between women entrepreneurship and gender equality, *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 2(6), 1-11.

Mcgowan, P., Redeker, C. L., Cooper, S. Y., Greenan K. (2012). Female Entrepreneurship And The Management Of Business And Domestic Roles: Motivations, Expectations And Realities, *Entrepreneurship & Regional Development*, 24 (1-2), 53-72.

Özar, Şemsa (2005). GAP Bölgesinde Kadın Girişimciliği, GAP-GİDEM Yayınları, Ankara.

Palaniappan, G., Ramanigopal, C. S., Mani, A. (2012). A Study On Problem And Prospects Of Women Entrepreneurs With Special Reference To Erode District, *International Journal Of Physical And Social Sciences*, 2(3), 219-230.

Park, Y.R., Lee, J.Y., Hong, S. (2011). Effects Of International Entry-Order Strategies On Foreign Subsidiary Exit: The Case Of Korean Chaebols. *Management Decision*, 49(9), 1471-1488.

Pellegrino, E.T., Reece, B.L. (1982). Perceived Formative And Operational Problems Encountered By Female Entrepreneurs In Retail And Service Firms. *Journal Of Small Business Management*, 20(2), 15-24.

Salmenniemi, S., Karhunen P., Kosonen, R. (2011). Between Business And Byt: Experiences Of Women Entrepreneurs In Contemporary Russia, *Europe-Asia Studies*, 63 (1), 77-98.

Samani, V.S. (2008). A Study Of Women Entrepreneurs Engaged In Food Processing, Thesis Submitted To Saurashtra University For The Degree Of Doctor Of Philosophy In Home Science.

Singh, S. P., (2008). An Insight Into The Emergence Of Women-Owned Businesses As An Economic Force In India, Presented At Special Conference Of The Strategic Management Society, December 12-14, Indian School Of Business, Hyderabad.

Soysal, A., (2010), Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller Ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 83-114.

Tahtalı, F. (2018). Türkiye’de Kadın Girişimciliği Ve Malatya Kentsel Alanda Kadın Girişimciler Üzerine Bir Araştırma, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Tripathy Lal, A. (2012). “Women Entrepreneurs In India - Over The Years!”, Fore School Of Management, New Delhi, India.

Tulasidhar, B. V. (1993). Maternal Education, Female Labour Force Participation And Child Mortality: Evidence From The Indian Census”, *Health Transition Review*, 3(2), 177-190.

Vijayakumar, T. Ve Naresh, B. (2013). Women Entrepreneurship In India- Role Of Women In Small And Medium Enterprises, *TRANS Asian Journal Of Marketing & Management Research*, Vol: 2, Issue: 7, 13-25.

Zeidan, S., Bahrami, S. (2011). Women Entrepreneurship In GCC: A Framework To Address Challenges And Promote Participation In A Regional Context. *International Journal Of Business And Social Science*, 2(14), 100-107